

Tidskarakteristik — 1. Bd.: De Montaigne à Pascal — en fuldt selvstændig og interessant Fremstilling af Pascals Liv og Gerning. Mærkes kan f. Eks. hans Fremhæven af Sammenhængen mellem videnskabelige og almindelige Ideer hos Pascal eller hans Skildring af Pascals 2. „Omvendelse“, hvor han — vist med Rette — opponerer mod E. Boutroux' Udhæven af en Periode i Pascals Liv, „la vie mondaine“, hvor denne skal have anset Mennesket i og for sig som Princip og Maal (Boutroux: Bl. P., 4. Udg., S. 67); ialtfald virker E. Boutroux' Omtale af Pascals matematiske Arbejder i dette Tidsrum, skønt de jo dog foregaar paa samme Tid som hans Omvendelse, lidt underlig. Hans Henførelse af Pascals le pari til Omvendelsestiden synes ogsaa ret vilkaarlig, trods den stilistiske Virkning og — kanske — psykologiske Forstaaelse, der derved igennem opnaas.

1910 samlede den kendte Pascalforsker V. Giraud en Række Artikler i en Bog: *Blaise Pascal, Études d'histoire morale*. Foruden at han her agtpaagivende følger de forskellige Publikationer paa Pascalforskningens Omraade, giver han ogsaa selvstændige Bidrag til denne (f. Eks. „Une légende de la vie de P.: L'accident du Pont de Neuilly“; Pascal a-t-il été amoureux? Un nouveau manuscrit du „Discours sur les passions de l'amour“ etc.). Man faar her et levende Indtryk af den Strid, der stadig staar om mange Forhold i Pascals Liv, saaledes f. Eks. om han er Forfatter til Manuskriptet „Discours sur les passions de l'amour“, der et Sted har Tilføjelsen: On l'attribue à P. Pascals Forfatterskab hævdes f. Eks. af E. Faguet: *Amours d'hommes de lettres* 1907. Endelig er det gamle Spørgsmaal om Pascals Jansenisme og „Tilbagekald“ paa sit Dødsleje igen dukket op; det er optaget til en sikkert fyldestgørende Behandling i en kritisk Studie af Augustin Gazier: *Les derniers jours de Bl. P.* Paris 1911.

Holger Nielsen.

I Anledning af Professor M. G. Schybergsons 60aarige Fødselsdag har en Kreds af finske Historikere tilegnet ham og udgivet en Række *Historiska uppsatser* (Skrifter utgivna av

Svenska Litteratursällskapet i Finland, Bd. 100, Helsingfors, 1911). De fleste af disse Afhandlinger behandler, som naturligt er, finske Forhold, baade politiske, kommercielle, kirke- og kunsthistoriske. Flere af dem er dog viede til mere almindelige historiske Spørgsmaal. Imellem disse skal nævnes Reins Undersøgelser over populære Forestillinger om Gustav II Adolf i Trediveaarskrigens Flyveskriftslitteratur, Alma Söderhjelm om Stemningen i Sverige før Krigen med Rusland 1788, bygget paa den franske Residents utrykte Indberetninger, og Ruuths Bemærkninger om de ældste danske Annaler, som indeholder Opgivelser om Togene til Finland 1191 og 1202.

Frøken Alma Söderhjelm, Docent ved Universitetet i Helsingfors og tidligere bekendt ved et fortræffeligt Skrift om Pressens Stilling under den franske Revolution, har udgivet (1911) en omfangsrig og paa store arkivalske Studier bygget Beskrivelse af den finske Købstad Brahestads Historie fra dens Grundlæggelse 1649 til 1899.

Der er i den seneste Tid udkommet eller begyndt at udkomme flere højst interessante Biografier over nogle af Europas mest fremragende Statsmænd i anden Halvdel af det 19. Aarh. Eduard v. Wertheimer, Professor ved Akademiet i Pressburg og Forfatter til en Række vigtige Arbejder over Østrigs Historie i det 19. Aarh., har udsendt 1. Bind af *Graf Julius Andrássy, sein Leben und seine Zeit* (Stuttgart, 1910), der behandler denne Statsmands Historie indtil hans Overtagelse af Posten som det østrigsk-ungarske Monarkis Udenrigsminister 1871. Den unge Andrássy deltog i Ungarns Oprør 1848—49, blev derfor 1851 dømt til Døden og henrettet in effigie, da han var flygtet til Udlandet. Amnesteret 1857 vendte han tilbage til sit Fædreland og sluttede sig nærmest til det Deákske maadeholdne Partis Opposition. En afgørende politisk Rolle kom han til at spille ved Ordningen af Østrig-Ungarns Anliggender 1866—67. Han var en Hovedmand ved Dualismens Indførelse, blev ungarsk Ministerpræsident, og fra det Øjeblik

stod hans Maal ham klart: Monarkiet som en ungarsk-tysk Enhed med Kamp mod Slaverne inden for dets Grænser, og med Front udadtil mod Rusland, i hvem han øjnede Monarkiets og særlig Ungarns Fjende; thi i Indflydelse over Balkanhalvøen saa han den nyorganiserede Stormagts Opgave, og her vilde Modsætningen til den slaviske Stormagt træde frem.

Ledet af dette Synspunkt blev han 1870 en bestemt Modstander af et Forbund med Frankrig; kun hvis Preussen allierede sig med Rusland, vilde der være Grund for Østrig-Ungarn til at gaa imod det. Umiddelbart efter Krigen maatte han tage Kampen op mod de Fordele, som Tsheckerne et Øjeblik havde vundet under Ministeriet Hohenwart. Ogsaa her vandt han Sejren, og samtidigt styrtede han Beust, som han længe havde været paa Kampfod med, og blev hans Efterfølger som Leder af Monarkiets Udenrigspolitik. Til Belysning af dette saa skiftende Liv har Wertheimer haft en Rigdom af nye Kilder, fra Arkiverne i Wien og Berlin og fra Privatarkiver, især de Andræssyske. Paa alle Punkter kastes der nyt Lys over Forhold og Begivenheder, ogsaa de storeuropæiske 1870. Forf.'s Sympati er afgjort paa Andræssys Side, hans Modstandere er ogsaa Forf.'s. Sikkert vil derfor adskillige af hans Synspunkter kunne omtvistes, men ingen Forsker i det 19. Aarh.'s Historie vil kunne gaa Værket forbi. — En samlet Fremstilling af Cavours Historie har fristet to Forfattere. Den amerikanske Historiker W. R. Thayer har naaet at faa sin Biografi færdig (*The life and times of Cavour*, V. 1—2. London, 1911. Det er et fortræffeligt Arbejde, bygget paa et stort Studium af Litteraturen og paa mange mundtlige Oplysninger. Nye overraskende Resultater byder det vel ikke, og muligvis vil der kunne gøres Rettelser til forskellige af Forf.'s Synspunkter eller øves en strengere Kritik over for forskellige af hans Kilder. Men det giver meget med Hensyn til de omstridte Punkter i Cavours Liv, saaledes hans Forhandlinger med Napoleon før Krigen 1859 og om Afstaaelsen af Savoyen og Nizza, hans Holdning efter Villafrancafreden og især hans Stilling til Garibaldi før og under Toget til Sicilien og Neapel. Med stor

Varme omfatter han Cavour, og allerede derved er det givet, at hans Sympati for Skikkelser som Mazzini og navnlig for Garibaldi er stærkt begrænset; dog stræber han stadig efter en forstaaende Dom. I det hele maa Værket regnes for det bedste foreliggende om Cavour og hans Tid. Den anden Biografi over ham forfattes af den tyske Historiker Professor Walter Friedensburg, af hvis *Cavour* er udkommet 1. Bind (Gotha, 1911). Kun ret faa hidtil ubenyttede Kilder har staaet til Forf.'s Raadighed, og nogen dybtgaaende psykologisk Undersøgelse er ikke heller hans Styrke. Alligevel er den grundige og solide Fremstilling meget læseværdig. Den er imidlertid endnu kun naaet til at behandle hans Ungdom og Begyndelsen af hans Manddom, nemlig indtil hans Indtræden i Ministeriet 1850. Foreløbigt har den sin Betydning ved Siden af Thayers Bog ved sin større Rigdom paa Enkeltheder, der navnlig har Interesse ved Belysningen af den engelske Paavirkning paa Cavour. — Af ikke mindre Interesse end disse Arbejder tegner W. F. Monypenny's *The Life of Benjamin Disraeli Earl of Beaconsfield*, Vol. 1 (London, 1910), til at blive. Den er den første stort anlagte Biografi af den berømte Statsmand, som i det hele findes, og bygger som Hovedkilde paa hans efterladte Papirer, Optegnelser, Dagbøger og Breve, af hvilke efter Skik i engelske Biografier en Mængde optrykkes in extenso, saaledes at Bogen bliver fuldt saa meget en Kildesamling som en Fremstilling. Det foreliggende Bind gaar dog kun, til Disraeli første Gang blev valgt til Underhuset 1837. Særlig Opmærksomhed fortjener Forf.'s Undersøgelse af, i hvilken Grad D.'s tidligste Romaner kan bruges som autobiografiske Kilder, og hans Forsøg paa at paa-vise Sammenhængen mellem den unge Mands politiske Ideer og hans senere politiske Liv. — Med de nævnte Værker, der fremtræder med rent videnskabelige Krav, kan Professor Halvdan Koht's *Bismarck. Statsmanden* (Krania, 1911) ikke helt sammenstilles. Det gaar efter sin Plan ikke ind paa Enkeltundersøgelser, men vil give et Helhedsbillede af Bismarcks Politik. Til Grund for det ligger et omhyggeligt Studium af

den store Bismarcklitteratur¹⁾, og i det hele taget er dets Vurdering sund og forstandig. Man kunde dog nok have ønsket en skarpere Paapegning af de Problemer, som endnu ikke har fundet deres Løsning, og Kompositionen virker ikke altid heldigt, idet Fremstillingen atter og atter brydes ved tilbageskuende Udsigter. Underligt er det rigtignok ogsaa at se en saa grundig Kender af den dansk-tyske Strid som Prof. Koht udtale, at „Storparten av Folket“ i Slesvig i 50'erne var tysk, og at „Slesvig“ selv ingen Ting havde imod at rives bort fra det danske Kongevælde og komme ind under en fri tysk Fyrste, Augustenborgeren. Han tilføjer endda, at det var i Grunden ikke før i 50-Aarene, at der kom op en dansk Nationalbevægelse i Nord-Slesvig.

J. A. F.

¹⁾ Hvor stor denne Litteratur allerede er kan bl. a. ses af, at vel det nyeste bibliografiske Værk over den af A. Singer (*Bismarck in der Literatur*) er paa 240 Sider og dog kun er fra 1909.